

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, педагогіки та філології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету



Наталя КОРЖИК

Робоча програма навчальної дисципліни

**«ПРАКТИКУМ З КРИЗОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ
ТА ТРАВМАТЕРАПІЇ»**

Галузь знань — 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність — 053 Психологія

Освітньо-професійна програма — Кризова психологія

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Розробник:

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філології Приходько Дмитро Петрович

Мова навчання: українська

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філології,

Протокол № 1 від «23» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри, д.психол.н., проф.



Анастасія БОЛЬШАКОВА

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології та соціальних комунікацій

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 р.

Голова ради факультету



Наталя КОРЖИК

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
		Денна форма	Заочна форма	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язкова		
	<u>053 Психологія</u> (шифр і назва)			
Загальна кількість годин – 150 Для денної форми навчання: Аудиторних – 50 Самостійної роботи здобувача – 100 Для заочної форми навчання: Аудиторних – 14 Самостійної роботи здобувача – 136	Освітньо-професійна програма: <u>Кризова психологія</u>	Рік підготовки:		
		2-й	2-й	
			Семестр	
			3-й	3-й
			Лекції	
			30 год.	10 год.
			Практичні	
			20 год.	4 год.
			Семнарські	
			Самостійна робота	
			100 год.	136
			Індивідуальні завдання: -	
		Вид контролю: екзамен 3 сем		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 50/100
 для заочної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 14/136

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Місце дисципліни в освітній програмі.

Дисципліна «Практикум з кризового консультування та травматерапії» націлена на підготовку другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія.

«Практикум з кризового консультування та травматерапії» – навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень психологічної науки створює початкову базу теоретичної та практичної професійної підготовки магістрів психології. Дисципліна покликана допомогти здобувачеві опанувати знання, вміння та навички з організації та проведення психологічного консультування особам, що знаходяться в кризових станах. Вивчення курсу повинно сприяти майбутнім фахівцям самостійно обирати та застосовувати відповідні методи та техніки у практичній діяльності з особами, що знаходяться в кризових станах.

Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є загальні та професійні компетентності та результати навчання, набуті на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія та вивчення дисциплін «Психологія кризи», «Основи нейропсихології травми», «Технології тілесно-орієнтованої терапії в роботі з кризовими станами в соціокультурній сфері», «Перша психологічна допомога та кризове консультування», «Психологія травматичного стресу», «Психологічна робота з наслідками травматичного стресу», «Основи травматерапії».

Викладання дисципліни здійснюється у тісному зв'язку зі змістом дисципліни «Арт-терапевтичні технології в травматерапії» та курсів за вибором.

Постреквізити. Здобутий здобувачами у ході вивчення навчальної дисципліни фрагмент професійного досвіду у вигляді загальних та професійних компетентностей, системи знань, умінь, норм і цінностей є теоретичним та практичним підґрунтям проходження практики та виконання кваліфікаційної роботи.

Обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС та його розподіл

Кількість кредитів – 5. Загальна кількість годин – 150.

Аудиторних годин:

- денна форма навчання – 50;
- заочна форма навчання – 14.

Годин самостійної роботи здобувача:

- денна форма – 100;
- заочна форма – 136.

Статус дисципліни: обов'язкова освітня компонента.

Мета курсу – забезпечення набуття здобувачами ключових фахових компетентностей з теоретичних знань та практичних навичок у галузі кризового консультування та травматерапії.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна

Загальні компетентності	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
	ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
	ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
	ЗК8. Здатність розробляти та управляти проєктами
Фахові компетентності	СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
	СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

	СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
	СК5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
	СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
	СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
	СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
	СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
	СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
	СК11. Здатність аналізувати соціокультурні процеси та явища з точки зору їх впливу на психічне благополуччя людини, зокрема у кризових умовах.
	СК12. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та використовувати у практичній діяльності інформацію щодо психологічних особливостей діяльності людини у кризових умовах.
	СК13. Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення у кризових умовах життя.

Програмні результати навчання

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12. Розробляти та реалізувати програми психологічного супроводу різних категорій населення у кризових умовах життєдіяльності.
ПР13. Розробляти та реалізувати психопрофілактичні та психокорекційні (індивідуальні та групові) програми засобами культури та мистецтва.
ПР14. Використовувати засоби культури та мистецтва у процесі надання психологічної допомоги у кризових умовах.
ПР15. Планувати, організувати та проводити масові соціокультурні заходи просвітницького та психопрофілактичного характеру (арт-терапевтичні форуми, фестивалі, майстер-класи).

Критерії оцінювання результатів навчання за 100 бальною рейтинговою шкалою.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Завдання для екзамену складається з 2 теоретичних питань.

Відповідь на *теоретичне питання* вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою курсу;
- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- неакуратні й непослідовні записи викладу матеріалу.

31-40 бал

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

21-31 балів

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

11-20 балів

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0-10 балів

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

Усього: 100 балів.

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття кризи та кризової ситуації.

Тема 2. Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.

Тема 3. Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.

Тема 4. Процес та методи кризового психологічного консультування.

Тема 5. Теоретичні засади надання першої психологічної допомоги в стресових ситуаціях.

Тема 6. Особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.

Тема 7. Консультування клієнтів із втратою та горем.

Тема 8. Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресовим розладом.

Тема 9. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.

Тема 10. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.

Тема 11. Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Разом годин	Денна форма				Заочна форма			
		Лек.	Сем.	Практ.	Сам. робота	Лек.	Сем.	Практ.	Сам. робота
Тема 1. Поняття кризи та кризової ситуації.	10	2		2	6	2			8
Тема 2. Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.	20	4		2	14	2		2	16
Тема 3. Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.	20	4		2	14	2			18
Тема 4. Процес та методи кризового психологічного консультування.	20	4		2	14	2		2	16
Тема 5. Теоретичні засади надання першої психологічної допомоги в стресових ситуаціях.	10	2			8				10
Тема 6. Особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.	20	4		2	14				20
Тема 7. Консультування клієнтів із втратою та горем.	10	2		2	6				10
Тема 8. Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресовим розладом.	10	2		2	6	2			8
Тема 9. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.	10	2		2	6				10

Тема 10. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.	10	2		2	6				10
Тема 11. Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.	10	2		2	6				10
Усього	150	30		20	100	10		4	136

4. Теми семінарських / практичних занять

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Поняття кризи та кризової ситуації.	2	
2	Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.	2	2
3	Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.	2	
4	Процес та методи кризового психологічного консультування.	2	2
5	Теоретичні засади та особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.	2	
6	Консультування клієнтів із втратою та горем.	2	
7	Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресовим розладом.	2	
8	Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.	2	
9	Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.	2	
10	Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.	2	
	Усього:	20	4

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Поняття кризи та кризової ситуації.	6	8
2	Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.	14	16

3	Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.	14	18
4	Процес та методи кризового психологічного консультування.	14	16
5	Теоретичні засади надання першої психологічної допомоги в стресових ситуаціях.	8	10
6	Особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.	14	20
7	Консультування клієнтів із втратою та горем.	6	10
8	Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресовим розладом.	6	8
9	Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.	6	10
10	Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.	6	10
11	Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.	6	10
	Усього:	100	136

6. Форми та види навчальних занять; методи, засоби, технології навчання. Форми поточного та підсумкового контролю

Форми: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи.

Види: лекційні та практичні заняття.

Методи: Проблемний виклад, пояснювально-ілюстративний (візуальний супровід – демонстрація ілюстрацій, відео та аудіофрагментів), частково-пошуковий (пошук та аналіз джерел, фахової літератури, відео та аудіоматеріалів з відповідної теми тощо); проєктно-орієнтований – підготовка повідомлення/доповіді (презентації) з відповідними посиланнями на використані джерела та літературу, Інтернет-ресурси

Для самостійної роботи використовується також дослідницький метод: підготовка доповіді з презентацією; створення опитувальників, есе та ін. до відповідних тем; пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни.

У процесі підготовки фахівців застосовується також комбінування традиційних інформативних і нових соціально-психологічних методів – дискусійних методів, ігрових методів (рольові ігри), методи активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розв'язання проблемних задач, інтерактивні методи, технологія «мозкового штурму» тощо.

Засоби: Слово викладача, підручники та посібники, аудіовізуальні засоби, інтерактивні дошки, мультимедійні проєктори, інтерактивні презентації, метафоричні асоціативні карти, пісочниця для пісочної терапії з колекцією мініатюр.

Технології: інформаційні технології, технології дистанційного навчання, технології ситуаційного навчання, технології дослідницького (евристичного) навчання, імітаційно-моделюючі технології навчання, ігрові технології, технології самоосвіти.

Форми поточного контролю: виконання завдань до лекційного матеріалу; виконання практичного завдання; підготовка та презентація майстер-класу; участь у діловій (моделюючій / психологічній грі); виконання вправи; усне опитування; письмове опитування; есе-рефлексія; підготовка та виступ з рефератом; - підготовка та виступ з презентацією; участь у колективному проєкті; виконання індивідуального проєкту, зарахування результатів неформальної освіти.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточна успішність											Екзамен	Усього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
5	6	6	6	5	5	6	6	5	5	5	40	100

Розподіл балів за формами контролю:

- виконання завдань до лекційного матеріалу – 0-4 балів;
- виконання практичного завдання – 1-3;
- виконання вправи – 1-3;
- усне опитування – 1-3;
- письмове опитування – 1-3;
- есе-рефлексія – 1-4;
- підготовка та виступ з рефератом – 1-3;
- підготовка та виступ з презентацією – 1-3;
- виконання індивідуального проекту – 1-3;
- зарахування результатів неформальної освіти – за рішенням кафедри на основі заяви здобувача та наданих даних (до 10% загальної кількості балів, відведених на поточний контроль).

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

Робоча програма та силабус дисципліни, конспект лекцій, наочні схема-конспекти (презентації).

9. Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Кризова психологія: навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків : НУЦЗУ, 2010. 401 с.
2. Заушнікова М.Ю. Кризове консультування. Конспект лекцій. МФУ, Ірпінський державний податковий університет. І.: ІДПУ, 2021. - 284 с.

3. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. – Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
4. Життєві кризи : технологія консультування / Тетяна Титаренко. К. : Главник, 2007. С. 89-93, 116-120. – Психологічний інструментарій.
5. Алімов О.Ф., Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування в екстремальних та кризових умовах. Навчальний посібник. – Харків: УЦЗУ, 2008. 122 с.
6. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульнорейтинговий курс: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2005. – 656 с.
7. Хобфолл С. Е., Уотсон П., Белл С. С., Брайант Р. А., Браймер М. Дж., Фрідман М. Дж. та ін. П'ять основних елементів негайного і середньострокового втручання у разі масової травми: емпіричні дані. *Psychiatry*. 2007; 70: С. 283-315.
8. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко; за ред. З. Г. Кісарчук. – Київ : ТОВ “Видавництво “Логос”, 2015. – 207 с.
9. Лист МОН України Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prometodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij> (дата звернення: 20.10.2022)
10. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту. URL: <https://dszn-zoda.gov.ua/node/495> (дата звернення: 20.10.2022)
11. Левченко К.Б. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. Київ : Агентство “Україна”. 2015. 176 с.

Допоміжна література:

12. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях. Навчально-практичний посібник. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.А. Моргунов ; [О.І. Федоренко, Н.Е. Мілорадова, С.В. Харченко та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. - 84 с.
13. Психологія екстремальної діяльності: навч. посіб. / І.І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін. / За заг. ред. проф. І.І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2016. 571 с.
14. Психологічна підтримка в умовах екстремальних ситуацій: підхід резилієнс: навч.- метод. посіб. / [Н.Гусак, В.Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Макименко, С. Богданов, О.Бойко; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. Ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
15. Психологічна допомога тяжким соматичнохворим : навч. посіб. / С.Д. Максименко, Н.Ф. Шевченко. – К. : Ін-т психології імені Г.С. Костюка; Ніжин : Міланік, 2007. 115 с.
16. Перша психологічна допомога : посіб. для тренера / уклад. : Чернобровкіна В. А., Гірник А. М. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 96 с.
17. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків : Право, 2014. 584 с.
18. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. Київ : Пульсарі, 2017. 66 с.
19. Теорія та практика психологічної допомоги: навч. посіб. / В.І. Пасічник, І. І. Ліпатов, Л. Ф. Шестопалова, І. І. Приходько та ін. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с.
20. Соціально-психологічна профілактика стресів та стресових розладів учнів та студентів : навч. посіб. / [за ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка]. – К. : НікаЦентр, 2007. 164 с
21. Техніки психологічної допомоги та самопомоги особі у екстремальній ситуації: навчально-методичний посібник / М.М.Кулеша-Любінець. Івано-Франківськ: Кушнір Г. М., 2017. 72 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

Законодавство України — <https://rada.gov.ua/news/zak>

Наукова періодика України — <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.

Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» — <http://chitalka.info/psy.html>.

Вісник психології і соціальної педагогіки — <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.

БД Освіта. ua. — <http://osvita.ua/school/psychology>.

Психологія UA <http://psychologiya.org.ua/>

Студентська бібліотека <http://studentbooks.com.ua/>

Електронна бібліотека КНЕУ http://lib.kneu.edu.ua/ua/e_resours_bibl/elek_bibl_litr/

Всеукраїнська електронна бібліотека <http://youalib.com/>